

Załącznik 5d

do raportu z badań:

„Dezaktywizacja osób w wieku okołoemerytalnym”

**Wstępne studium determinant dezaktywizacji
zawodowej kobiet i mężczyzn
cz. III**

Analiza regulacji prawnych dotyczących wieku emerytalnego w krajach UE i wieku faktycznej dezaktywizacji emerytalnej.

I. ZRÓWNANIE WIEKU EMERYTALNEGO KOBIEI I MĘŻCZYŹN – STAN PRAWNY

Zagadnieniem równego traktowania mężczyzn i kobiet w zakresie ubezpieczeń społecznych zajmuje się Dyrektywa 79/7/EWG z dnia 19 grudnia 1978 r. w sprawie stopniowego wprowadzania zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie ubezpieczeń społecznych. Dyrektywa ta obejmuje systemy ubezpieczeń chorobowych, inwalidzkich, emerytalnych, wypadkowych i chorób zawodowych oraz od bezrobocia.

Pomimo, że Dyrektywa zaleca stopniowe wprowadzanie w ogólnych systemach ubezpieczeniowych równości regulacji dla mężczyzn i kobiet w tych sferach (także w ubezpieczeniu emerytalnym) to jednak dopuszcza w art. 7 wyłączenie przez państwa członkowskie z tego wymogu spraw określania wieku emerytalnego. Tak więc prawo wspólnotowe zaleca zrównanie wieku emerytalnego dla mężczyzn i kobiet w ogólnych systemach ubezpieczeń społecznych (nie narzucając jednak takiego bezwzględnego obowiązku).

Bardziej szczegółowo zalecenie to uzasadnia Dyrektywa 2006/54/WE z dnia 5 lipca 2006 roku dotycząca wprowadzenia w życie zasady równości szans oraz równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zatrudnienia i pracy. Równość kobiet i mężczyzn jest podstawową zasadą prawa wspólnotowego a, zgodnie z art. 9 Dyrektywy, ustanowienie różnego wieku emerytalnego jest przykładem dyskryminacji i jest sprzeczne z zasadą równego traktowania.

Także rekomendacje ONZ dla Polski zawarte w raporcie CEDAW/C/POL/Q/6/ ze spotkania dnia 16 stycznia 2007 roku zalecają Polsce wprowadzenie w ciągu trzech lat zmian w sposobie traktowania kobiet. Jednym z podstawowych postulatów ONZ jest zrównanie wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn (teraz 60 i 65 lat) oraz eliminację różnic płac poprzez np. podwyżki w sfeminizowanych sektorach publicznych.

Bardziej ogólnie, wydłużenie czasu pracy jest również bezpośrednim celem Strategii Lizbońskiej. Z jednej strony poprzez cel mówiący o podniesieniu stopy zatrudnienia starszych pracowników (w wieku 55-64 lata) do 50% oraz poprzez postulat podniesienia o 5 lat faktycznego średniego wieku przejścia na emeryturę.

II. USTAWOWY A FAKTYCZNY WIEK EMERYTALNY W UE

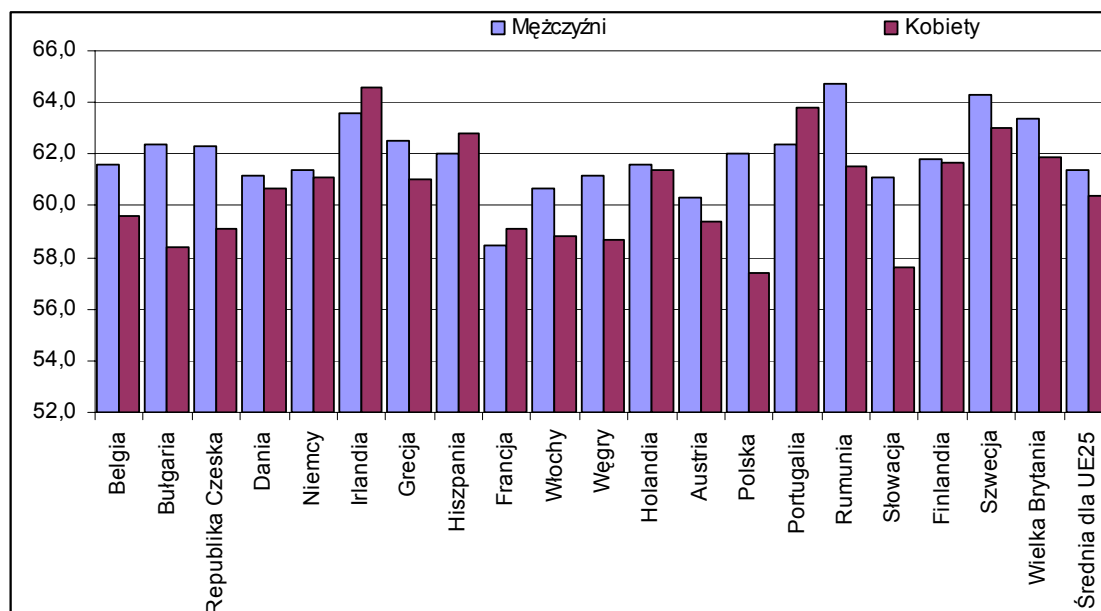
Podczas gdy w latach 60. ubiegłego wieku normalną praktyką w Europie było przechodzenie na emeryturę po 60 roku życia, zatrudnienie starszych pracowników znacznie spadło w latach 70. oraz 80. i dopiero niedawno zaczęło nieznacznie rosnąć.

Ten spadek średniego faktycznego wieku przechodzenia na emeryturę (wraz ze wzrostem wieku wchodzenia na rynek pracy), sprzeczny jest ze znacznym wydłużeniem oczekiwanej długości życia w tym okresie. Oczekiwana długość życia osób w wieku 60 lat w UE25 wydłużyła się o 4 lata między 1960 a 2000 rokiem (z 15,8 do 19,3 lat dla mężczyzn oraz z 19 do 23,6 lat dla kobiet).

W 2005 roku średni wiek przechodzenia na emeryturę w europejskiej 25tce dla kobiet wyniósł 60,4 lat i był o rok niższy niż mężczyzn. Jednocześnie aktywność zawodowa kobiet w wieku 55-64 lat wynosiła 36%, podczas gdy mężczyzn w tym samym przedziale wieku – 55,5%.

Przeciętnie kobiety przechodzą na emeryturę wcześniej niż mężczyźni we wszystkich krajach członkowskich UE poza Irlandią, Hiszpanią, Francją oraz Portugalią. Podczas, gdy w większości krajów różnica średniego wieku przejścia na emeryturę pomiędzy kobietami i mężczyznami jest nieznaczna, w 4 państwach – Bułgarii, Czechach, Polsce i Słowacji – kobiety przechodziły na emeryturę w 2005 roku średnio ponad 3 lata wcześniej niż mężczyźni (różnica ta największa była w Polsce – 4,6 lat). W dwóch z tych państw – Polsce i Słowacji - rezultat taki został spowodowany wyjątkowo niskim wiekiem emerytalnym kobiet – poniżej 58 roku życia. Najniższy średni wiek emerytalny mężczyzn (poniżej 61 lat) zaobserwowano w Francji (58,5) Włoszech (60,7) i Austrii (60,3). Najwyższy średni wiek emerytalny mężczyzn w 2005 roku zaobserwowano w Rumunii (64,7) i Szwecji (64,3), kobiet zaś w Irlandii (64,6).

WYKRES 1: FAKTYCZNY ŚREDNI WIEK PRZECHODZENIA NA EMERYTURĘ W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ WEDŁUG PŁCI.

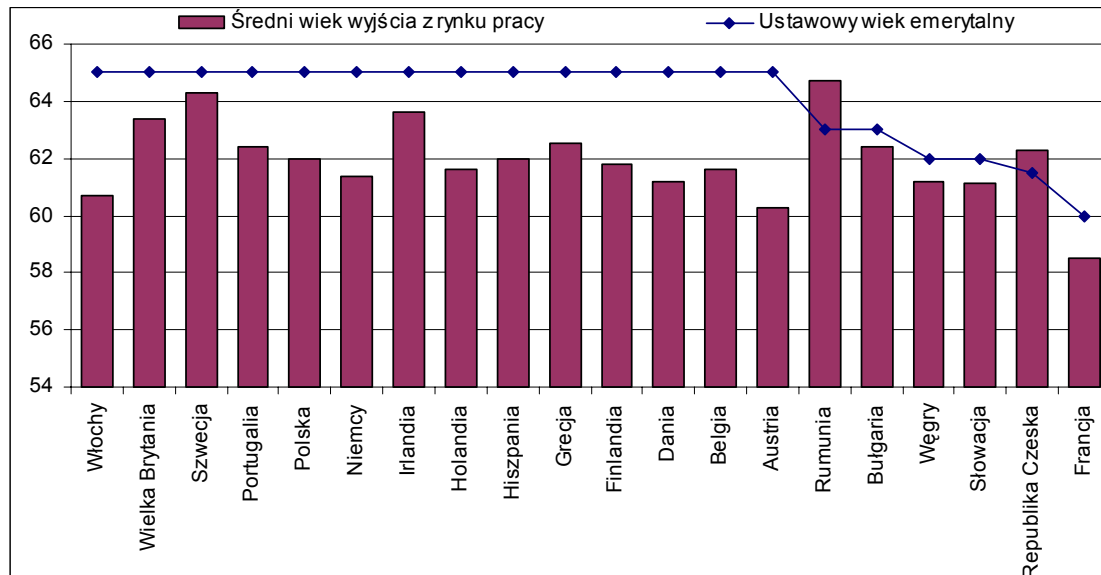

Źródło: Dane za rok 2005, Eurostat EU LFS 2006

Średni faktyczny wiek emerytalny jest niemal we wszystkich krajach członkowskich znacząco niższy od ustawowego wieku emerytalnego (w rozumieniu wieku, w którym kobiety i mężczyźni osiągną prawo do otrzymywania emerytury w pełnej wysokości).

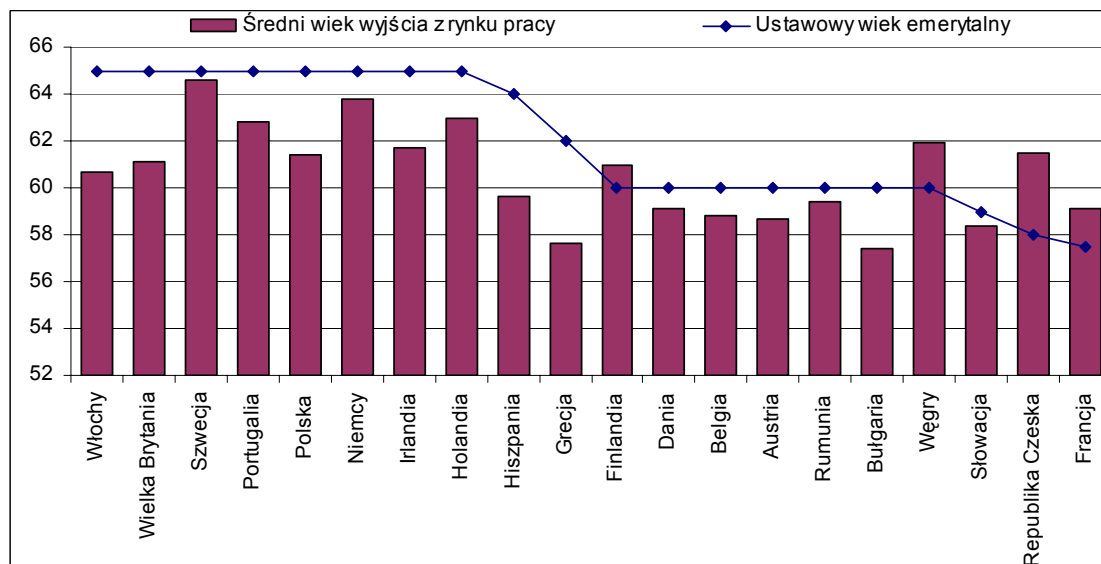
Ustawowy wiek emerytalny wynosi 65-66 lat dla mężczyzn w 14 państwach członkowskich, 63-68 w Finlandii oraz 61-67 w Szwecji. W dalszych 9 krajach wynosi 62-63 lata. W pozostałych krajach – Francji i Malcie – wynosi odpowiednio 60 i 61 lat.

WYKRES 2: FAKTYCZNY ŚREDNI WIEK PRZECHODZENIA NA EMERYTURĘ ORAZ USTAWOWY WIEK EMERYTALNY DLA MĘŻCZYZN W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ.

Źródło: Dane za rok 2005, Eurostat EU LFS 2006; MISSOC (Mutual Information System on Social Protection) aktualne na 1.1.2007.

WYKRES 3: FAKTYCZNY ŚREDNI WIEK PRZECHODZENIA NA EMERYTURĘ ORAZ USTAWOWY WIEK EMERYTALNY DLA KOBIEC W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ.

Źródło: Dane za rok 2005, Eurostat EU LFS 2006; MISSOC (Mutual Information System on Social Protection) aktualne na 1.1.2007.

W 11 z 27 krajów członkowskich wiek emerytalny dla kobiet i mężczyzn jest równy. W pozostałych 16 jest niższy dla kobiet – o 1 rok w Belgii i na Malcie, od 1,5 do 2,5 lat

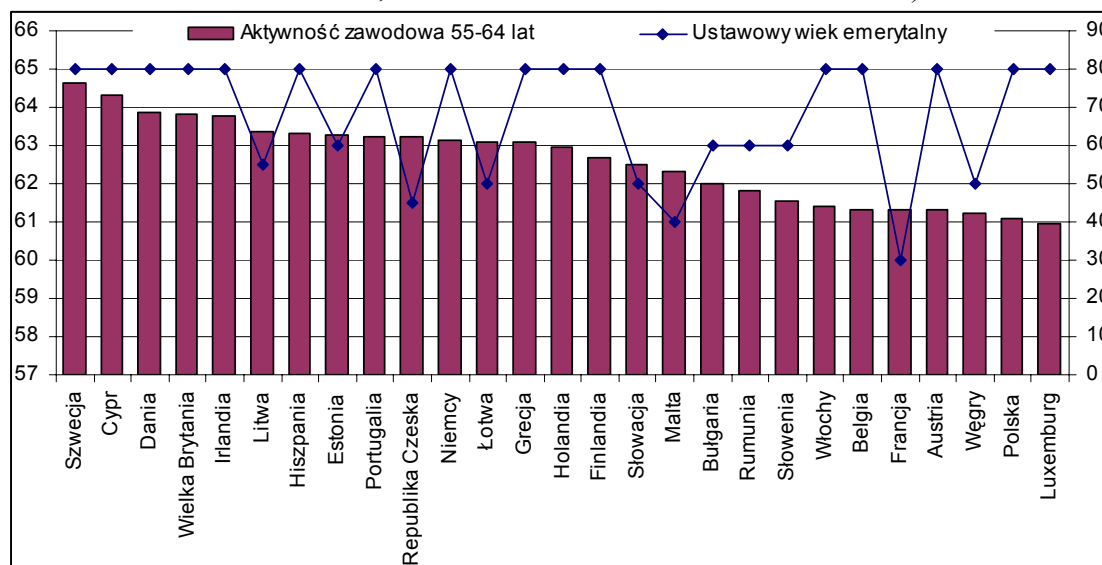
niższy na Łotwie, Litwie, Węgrzech i Słowenii, od 3 do 4 lat niższy w Estonii i Bułgarii, 5 lub więcej lat niższy w 7 państwach – Grecji, Włoszech, Austrii, Polsce, Rumunii, Wielkiej Brytanii i Słowacji. W Czechach wiek emerytalny kobiet uzależniony jest od liczby dzieci i może być od roku do sześciu lat niższy niż mężczyźn.

Największa różnica pomiędzy średnim rzeczywistym wiekiem emerytalnym a ustawowym, ponad 4 lata, w roku 2005 dla mężczyzn wystąpiła we Włoszech i Austrii, dla kobiet zaś w Belgii Danii i Słowacji. Z drugiej strony, w Rumunii i Czechach mężczyźni przechodzili na emeryturę odpowiednio 9,5 oraz 20,5 miesiąca po ustawowym wieku emerytalnym. Dla kobiet podobna sytuacja miała miejsce w Czechach, Grecji, Rumunii i Wielkiej Brytanii a ponad ustawy przepracowany czas wynosił odpowiednio 19, 12, 42 oraz 23 miesiące.

III. USTAWOWY WIEK EMERYTALNY A AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA

W 2005 roku w 25 krajach Unii Europejskiej średni wskaźnik zatrudnienia wyniósł 63,8%, natomiast w grupie osób w wieku 55-64 lata – 42,5% (celem Strategii Lizbońskiej jest wzrost tych wskaźników odpowiednio do 70 % oraz 50%). Wskaźnik zatrudnienia w 2005 roku najniższy był wśród kobiet w wieku 55-64 lata - na Malcie (12,4%), Słowacji (15,6%), Słowenii (18,5%) oraz w Polsce (19,7%). Stopa aktywności zawodowej w grupie osób w wieku 55-64 lata w UE25 wyniosła w 2005 roku 45,5% i była znacznie niższa dla kobiet (36%) niż dla mężczyzn (55,5%). Krajami o najniższej aktywności zawodowej kobiet w wieku 55-64 lat były: Malta (12,4%), Słowacja (18,1%) oraz Słowenia (18,9%). Niewiele wyższy współczynnik aktywności zawodowej w tej najstarszej grupie kobiet – 25,1% - odnotowano we Włoszech, Luxemburgu oraz Polsce.

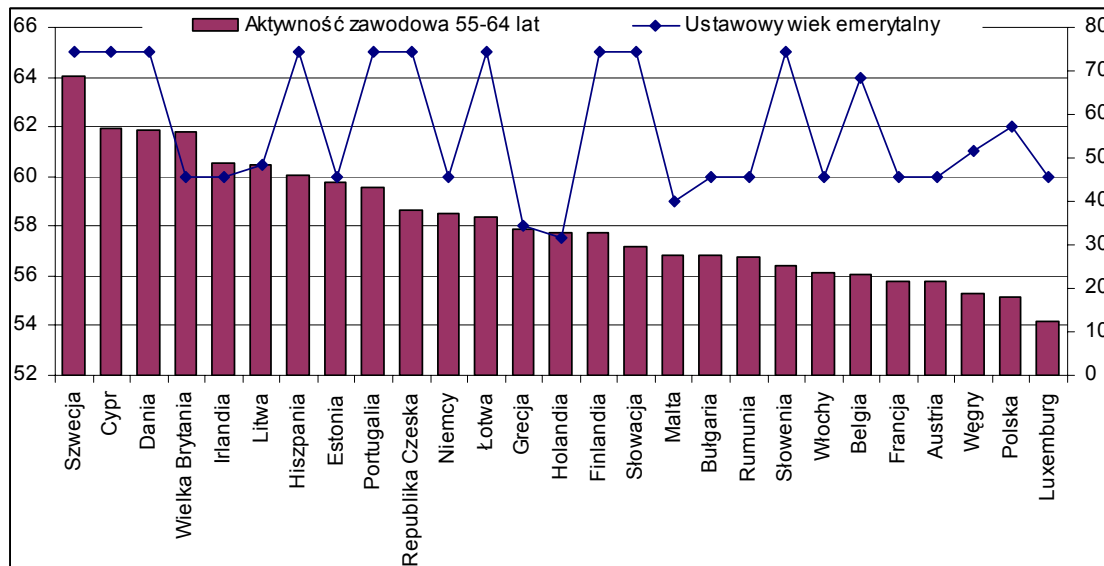
WYKRES 4: AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA MĘŻCZYŹN W WIEKU 55-64 LATA ORAZ USTAWOWY WIEK EMERYTALNY MĘŻCZYŹN W UNII EUROPEJSKIEJ (NA LEWEJ OSI PIONOWEJ USTAWOWY WIEK EMERYTALNY W LATACH, NA PRAWEJ AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA W %).

Źródło: Dane za rok 2005, Eurostat EU LFS 2006; MISSOC (Mutual Information System on Social Protection) aktualne na 1.1.2007.

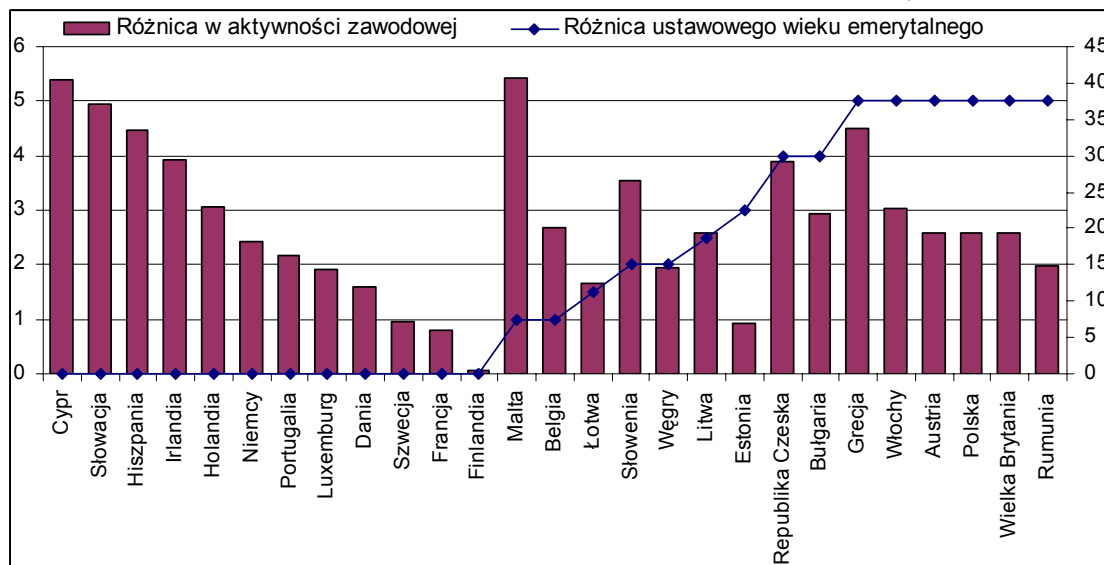
Podczas gdy aktywność zawodowa mężczyzn w wieku 55-64 lat wydaje się nie być znacząco uzależniona od ustawowego wieku emerytalnego [Wykres 4], aktywność zawodowa kobiet w wieku przedemerytalnym wykazuje taką zależność [Wykres 5].

WYKRES 5: AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA Kobiet w wieku 55-64 lata oraz ustawowy wiek emerytalny kobiet w Unii Europejskiej (na lewej osi pionowej ustawowy wiek emerytalny w latach, na prawej aktywność zawodowa w %).

Źródło: Dane za rok 2005, Eurostat EU LFS 2006; MISSOC (Mutual Information System on Social Protection) aktualne na 1.1.2007.

WYKRES 6: RÓŻNICA pomiędzy aktywnością zawodową mężczyzn i kobiet w wieku 55-64 lata oraz różnica pomiędzy ustawowym wiekiem emerytalnym mężczyzn i kobiet w Unii Europejskiej. (na lewej osi pionowej różnica wieku emerytalnego w latach, na prawej różnica między aktywnością zawodową w %).

Źródło: Dane za rok 2005, Eurostat EU LFS 2006; MISSOC (Mutual Information System on Social Protection) aktualne na 1.1.2007.

Różnica w aktywności zawodowej kobiet i mężczyzn w wieku 55-64 lat w części wynika ze zróżnicowania wieku emerytalnego między płciami [Wykres 6]. W krajach, które od dawna stosują jednakowe zasady emerytalne dla obu płci (Francja, Szwecja, Finlandia, Dania, Luxemburg), różnica w aktywności zawodowej starszych kobiet i mężczyzn jest niewielka. Zaobserwować możemy jednak również, że efekty niedawno wprowadzonych reform, między innymi zrównujących wiek emerytalny, przychodzą bardzo stopniowo. Kraje takie jak Cypr, Słowacja czy Hiszpania, mimo równego ustawowego wieku emerytalnego nadal odnotowują olbrzymie różnice w aktywności zawodowej starszych mężczyzn i kobiet.

IV. PODSUMOWANIE

Wiek emerytalny kobiet i mężczyzn, mimo, iż nie jest to bezwzględny wymóg Unii Europejskiej, a jedynie zalecenie, jest systematycznie zrównywany w krajach członkowskich.

- W 15 z 27 krajów wiek emerytalny kobiet i mężczyzn jest, bądź w ciągu najbliższych 2 lat będzie, równy. Kolejne Państwa uruchomiły reformy, które wyrównają wiek emerytalny kobiet w najbliższej dekadzie (Czechy, Estonia, Słowacja).
- Kraje, w których tradycyjnie wiek emerytalny kobiet i mężczyzn nie różnił się, charakteryzują się mniejszymi dysproporcjami między aktywnością zawodową kobiet i mężczyzn w wieku przedemerytalnym.
- Aktywność zawodowa mężczyzn w wieku 55-64 lata nie wykazuje związku z poziomem obowiązującego w danym kraju ustawowego wieku emerytalnego. Aktywność zawodowa starszych kobiet natomiast jest większa w państwach, w których wiek emerytalny kobiet jest wyższy.

V. BIBLIOGRAFIA

- Active Aging Fact Sheets (wszystkie Kraje Członkowskie), Employment and Social Affairs, European Commission, dostępne na:
http://ec.europa.eu/employment_social/employment_strategy/opinions2007_en.htm
- Dyrektywa 2006/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady
- Dyrektywa Rady 79/7/EWG
- Dyrektywa Rady 86/378/EWG
- Eurostat : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>
- Joint Report on Social Protection and Social Inclusion 2006 – Synthesis report on adequate and sustainable pensions, Commission staff working document, Bruksela, 27.02.2006
- MISSOC (Mutual Information System on Social Protection):
http://ec.europa.eu/employment_social/missoc/db/public/compareTables.do?lang=en
- Raport Okresowy ONZ CEDAW/C/POL/Q/6
- Romans, F., The transition of women and men from work to retirement, Statistics In Focus, Eurostat, 97/2007

- Social protection in the Member States of the European Union, of the European Economic Area and in Switzerland, Comparative Tables, Parts 1 to 6, Situation on 1 January 2006